

Συνέντευξη

ΤΖΟΥΛΙΑΝ ΜΠΑΡΝΣ

Ο ΆΝΔΡΑΣ ΤΗΣ ΜΠΙΕΛ ΕΠΩΚ

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΡΙΑΕΝΑ ΑΣΤΡΑΦΕΛΛΟΥ

Ο Τζούλιαν Μπαρνς βρίσκεται αποκλεισμένος στο Λονδίνο. Δεν είναι βέβαια ο μόνος, ούτε στην πόλη του ούτε σε όλον τον κόσμο, που έχει καθηλωθεί εξαιτίας της πανδημίας, όμως η αίσθηση είναι για εκείνον πρωτόγνωρη, γιατί η ζωή του ήταν πάντα αλληλένδετη με τις αποδράσεις σε άλλες χώρες εκτός Μεγάλης Βρετανίας. «Στην αρχή του έτους είχα προγραμματίσει περίπου έξι ταξίδια για δουλειά και έπρεπε να ακυρωθούν όλα. Έκανα λίγες ημέρες διακοπές στα δυτικά της Αγγλίας τον Αύγουστο, όμως αυτή θα είναι η πρώτη χρονιά από τότε που ήμουν 12 ετών που δεν ταξιδεύω εκτός Αγγλίας κάπου στην ηπειρωτική Ευρώπη. Μου λείπει τρομερά. Ο τερματικός σταθμός του Eurostar απέχει μόλις δέκα λεπτά από το σπίτι μου και ήταν πάντα συναρπαστικό να κατεβαίνω στον σταθμό St Pancras και να καταλήγω στο Παρίσι μερικές ώρες αργότερα» θα πει στο BHMAGAZINO μέσα από μια γραπτή, περιεκτική επικοινωνία. Καθώς λοιπόν ένας από τους σημαντικότερους βρετανούς συγγραφείς μάς στέλνει τους χαιρετισμούς του από την Αγγλία με αφορμή την κυκλοφορία στα ελληνικά του τελευταίου του βιβλίου με τίτλο «Άνδρας με κόκκινο μανδύα» (εκδόσεις Μεταίχμιο), μας προσφέρει την ευκαιρία για ένα πνευματικό ταξίδι στο αγαπημένο του Παρίσι – αν και όχι το σημερινό, αλλά εκείνο της πολυτάραχης Μπελ Επώκ. Της περιόδου δηλαδή της ευρωπαϊκής ιστορίας από το 1870-71 έως την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου το 1914. «Η Μπελ Επώκ: locus classicus της ειρήνης και της απόλαυσης, λάμψη με κλπ παραπάνω από μια πινελιά παρακμής, ύστατη άνθηση των τεχνών και ύστατη άνθηση μιας βολεμένης υψηλής κοινωνίας προτού, με κάποια καθυστέρηση, αυτή η γλυκιά φανταστική δυναμιτιστεί από τον μεταλλικό, διόλου αφελέ 20ό αιώνα, που έσκισε και κατέβασε εκείνες τις κομψές, πνευματώδεις αρίστες του Τουλούζ-Λотреκ από τους ρεπασμένους τοίχους και τις δυσώδεις vespasiennes, τα γαλλικά δημόσια αποχωρητήρια» γράφει χαρακτηριστικά ο Μπαρνς στο βιβλίο του.

Αφορμή για τη συγγραφή αυτού του βιογραφικού βιβλίου στάθηκε ένας πίνακας με τον ίδιο τίτλο, ο οποίος ωστόσο είναι επισήμως γνωστός ως «Ο δρ Πότσι στην κατοικία του» (1881). Πρόκειται για ένα έργο του Τζον Σίνγκερ Σάρτζεντ (1856-1925), το οποίο ο Μπαρνς πρωτοαντίκρισε σε μια έκθεση στην Εθνική Πνακοθήκη Πορτρέτων του Λονδίνου το 2015 αφιερωμένη σε προσωπογραφίες καλλιτεχνών και φίλων του αμερικανού ζωγράφου. Ο συγκεκριμένος πίνακας απεικονίζει τον δρ Σαμιέλ Ζαν Πότσι (1846-1918), έναν διακεκριμένο ιατρό, ο οποίος μάλιστα στα 54 του χρόνια έγινε ο πρώτος καθηγητής γυναικολογίας στη Γαλλία και εφάρμοζε διαχρονικά προηγμένες χειρουργικές πρακτικές που έωσαν αμέτρητες ζωές. Ας πούμε ενδεικτικά ότι προσώθησε μεταξύ άλλων και την αντισηψία προκαλώντας την οργή συνα-

Ο βραβευμένος με Booker συγγραφέας στρέφει το βλέμμα του στο παρελθόν και άθελά του μιλάει τελικά για το ταραχώδες παρόν μέσα από το τελευταίο του βιβλίο.

Ο Τζούλιαν Μπαρνς τον Μάρτιο του 2019 στην Κολωνία, σε μια εποχή δηλαδή που μπορούσε ακόμα να ταξιδεύει.

δέλφων του, όπως ενός αμερικανού γυναικολόγου ο οποίος δίηλανε σχετικά με τη συγκεκριμένη μέθοδο του Πότσι: «Οι γιατροί είναι κύριοι και τα χέρια κυρίων είναι καθαρά!».

Το βιβλίο έχει ως χρονική αφετηρία το 1885, όταν ο 38χρονος Πότσι φθάνει στο Λονδίνο μαζί με έναν πρίγκιπα και έναν κόμη, οπότε ο Μπαρνς αρχίζει να ξετυλίγει το κουβάρι της ιστορίας αυτού του γοητευτικού άνδρα ο οποίος υπήρξε μεταξύ άλλων και εραστής της θρυλικής ηθοποιού Σάρα Μπερνάρ, πλέκοντας παράλληλα σε αυτό τις μικρότερες ιστορίες γνωστών ανθρώπων της εποχής. Από τον Οσκαρ Ουάιλντ και τον Γκι ντε Μορασάν ή τον δανδή «Ωραίο Μπρούμελ» ή το κορυφαίο δείγμα «Λογιστεχνίας της παρακμής», το βιβλίο «Ανάστροφας» του Ζορίς-Καρλ Ουισμάν. «Στην αρχή σκέφτηκα ότι θα μπορούσα να γράψω ένα βιβλίο με τρεις ιστορίες και κοινή θεματική τους βιογραφικά πορτρέτα γιατρών η ζωή των οποίων τελείωσε με πολύ δραματικό τρόπο. Καθώς όμως δούλευα πάνω στη ζωή του Πότσι, συνειδητοποίησα ότι αυτός και οι καιροί του ήταν παραπάνω από αρκετοί για να δώσουν υλικό για ένα ολόκληρο βιβλίο».

Η βιογραφία ως εκδίκαση

Δεν είναι βέβαια η πρώτη φορά που ο Μπαρνς εμπνέεται από ένα υπαρκτό πρόσωπο. Στον σχετικά πρόσφατο «Αχό της εποχής» (2016), ένα μυθιστόρημα με δοκιμασιακά στοιχεία, πρωταγωνιστής ήταν ο Ρώσος Νημίτρι Σοστακόβιτς (1906-1975), ο κορυφαίος συνθέτης που είχε αποκηρυχθεί από το σοβιετικό καθεστώς. Στον «Παπαγάλο του Φλομπέρ», του 1984 (όλα τα βιβλία του κυκλοφορούν από το Μεταίχμιο) παρέθετε τη βιογραφία του σπουδαίου γάλλου λογοτέχνη. Μάλιστα, χάρη σε αυτήν έμπαινε για πρώτη φορά στη βραχεία λίστα των βραβείων Booker, που αποτελεί την ύψιστη βρετανική λογοτεχνική διάκριση. Μετά από άλλες δύο προτάσεις για βράβευση που δεν τελεσφόρησαν, τελικά του αποδόθηκε η συγκεκριμένη τιμή με την τέταρτη φορά. Ήταν το 2011, για το βιβλίο του «Ένα κάποιο τέλος». Ο Φλομπέρ εμφανίζεται και σε αυτό το βιβλίο, έστω με τη ρήση του ότι δεν μπορείς να κάνεις τέχνη με καλές προθέσεις. «Συμφωνώ. Αυτό που εννοεί είναι ότι οι προθέσεις από μόνες τους δεν αρκούν για να τροφοδοτήσουν ένα βιβλίο. Χρειάζονται επίσης όραμα, γνώση, κατανόηση και μεγάλη συγγραφική ικανότητα. Συχνά πρέπει κανείς να καταπιέζει τα συναισθημάτα του προκειμένου να έχει τον έλεγχο του κειμένου του. Ο Φλομπέρ είναι αντίθετος με την ιδέα ότι η αυτο-έκφραση είναι το πιο σημαντικό μέρος στη συγγραφή ενός μυθιστορήματος. Η αλήθεια είναι ότι δεν σε πηγαίνει και πολύ μακριά». Ο Φλομπέρ έδειχνε από την αρχή τον δρόμο στον Μπαρνς. Στον δε «Παπαγάλο του Φλομπέρ» συγκεκριμένα, έγραφε στην εισαγωγική επιγραφή: «Όταν γράφεις τη βιογραφία ενός φίλου, πρέπει να το κάνεις σαν να παίρνεις εκδίκαση εκ μέρους του». Ωστόσο, αυτή τη φορά δεν ήταν ίδιος οι

Ο πίνακας του προσώπου που βιογραφείται στο βιβλίο του Μπαρνς: «Ο Δρ Πότσι στην κατοικία του» (1881) του ζωγράφου Τζον Σίνγκερ Σάρτζεντ.

**Οι προθέσεις από
μόνες τους δεν
αρκούν για να
τροφοδοτήσουν
ένα βιβλίο.
Χρειάζονται επίσης
όραμα, γνώση,
κατανόηση και
μεγάλη συγγραφική
ικανότητα. Συχνά
πρέπει κανείς
να καταπιέζει
τα συναισθήματά
του προκειμένου
να έχει τον έλεγχο
του κειμένου του**

προθέσεις του: «Ο Πότσι δεν ήταν φίλος όταν ξεκίνησα να γράφω γι' αυτόν και δεν ένιωθα ότι τον είχαν κακολογήσει οι σύγχρονοί του ώστε να χρειάζεται να τον "σώσω". Αυτό που χρειαζόταν ήταν περισσότερο να τον βγάλω από την αδιαφορία και τη λήθη και όχι από την κακή εκπροσώπηση του στον Τύπο. Γιατί ξεχάστηκε εντελώς, ακόμη και στην πατρίδα του τη Γαλλία, ενώ υπήρξε ένας τόσο σημαντικός επιστήμονας».

Βιβλίο κλασικό και... εικονογραφημένο

Πάντως, στο βιβλίο του Μπαρνς τις εντυπώσεις συχνά τις κερδίζει και η απρόσμενη εικονογράφησή του. Στο κείμενό του άλλωστε δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα σε λεπτομέρειες από αξιοσημείωτους πίνακες, αρχής γενομένης από τον «Δρα Πότσι στην κατοικία του» αλλά και την υπέροχη «Madame X» (1884) ή κατά κόσμον μαντάμ Βιρζινί Αμελί Γκοτρό, την οποία έχει φιλοτεχνήσει ο Τζον Σίνγκερ Σάρτζεντ με ιδιαίτερη επιμέλεια ώστε να της προσδώσει ένα μεγάλο μυστήριο, αν και παρά τα θέλημά της στον πίνακα αποδεικνύεται ότι υπήρξε το πλέον συμβατικό άτομο. Ο κόμης Ρομπέρ ντε Μοντεσκιού-Φεζενσάκ απαθανατίζεται σε πίνακα του αμερικανού ζωγράφου Τζέιμς Μακ Νιλ Γουίστερ, ενώ υπάρχει επίσης και μια πληθώρα φωτογραφιών, όπως ένα στοιχειώμενο πορτρέτο της Σάρα Μπερνάρ από τον γάλλο πρωτοπόρο φωτογράφο Ναντάρ. Όπως θα πει ο Μπαρνς: «Το βιβλίο ξεκίνησε στο μυαλό μου με την εικόνα του υπέροχου πορτρέτου του Πότσι που είχε φιλοτεχνήσει ο Σάρτζεντ. Στην πορεία ανακάλυψα ότι υπήρχαν ωραίοι πίνακες με τις προσωπογραφίες όλων των βασικών χαρακτήρων. Ακολούθως έμαθα ότι υπήρχαν όλες αυτές οι μικρές

Είμαι ένθερμος υποστηρικτής της ιδέας ότι η έρευνα πρέπει να γίνεται στη διάρκεια της συγγραφής του βιβλίου και όχι από πριν. Δεν είμαι ιστορικός ώστε να χρειάζεται να γνωρίζω τα πάντα. Τείνω να ακολουθώ τη “μύτη” μου συχνά σε κατευθύνσεις που δεν είχα προβλέψει

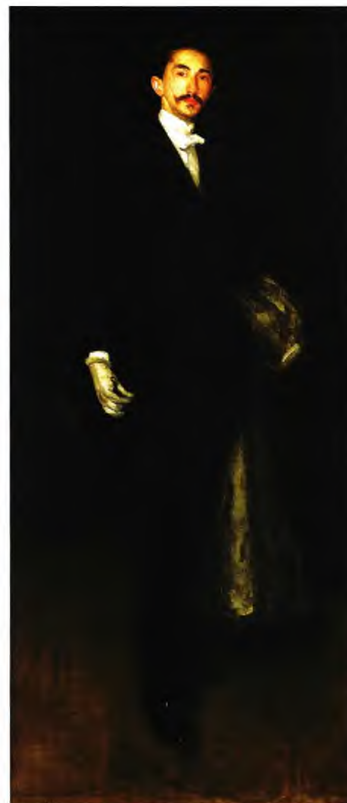

ασπρόμαυρες κάρτες διάσημων ανθρώπων της εποχής τις οποίες έβγαζε ο παντοπώλης Φελίξ Ποτέν κάτω από το περιτύλιγμα πλακιδίων σοκολάτας. Η οπτική τους αντίθεση με τους πίνακες ζωγραφικής ήταν έξοχη. Συνειδητοποίησα ότι θα χρησιμοποιούσα έναν μεγάλο αριθμό προσώπων στο βιβλίο, κάποιοι από αυτούς εμφανίζονται για λίγο, άλλοι επανεμφανίζονται, κάποιοι είναι κεντρικοί άλλοι όχι και η εικόνα τους, η φωτογραφία τους ή η ζωγραφική απεικόνισή τους θα βοηθούσαν τον αναγνώστη να τους θυμάται. Είναι ένα σωρό άνδρες με γενειάδες, αλλά έστω κι έτσι μένουν κάπως στη μνήμη του αναγνώστη».

Με τις εικόνες της εποχής και την ακριβή, πνευματώδη γραφή του ο Μπαρνς σκιαγραφεί την Μπελ Επόκ σε όλη της τη λεπτομέρεια. Σίγουρα θα πρέπει να επιδόθηκε σε μια πολύ διεξοδική έρευνα για να το καταφέρει. «Ήξερα αρκετά καλά την εποχή, οπότε επιπλέον ρίχτηκα στο διάβασμα. Αρχεία γαλλικών εφημερίδων από την περίοδο είναι διαθέσιμα στο Διαδίκτυο, κάτι που ήταν μεγάλη βοήθεια. Επίσης συνεργάζομαι με έναν ερευνητή ο οποίος δουλεύει κοντά μου εδώ και 15 χρόνια. Αλλά δεν κάνω μια γενική έρευνα και μετά ξεκινώ να γράφω. Αρχίζω να γράφω και μετά κάνω την απαραίτητη έρευνα για να φτάσω στο επόμενο κομμάτι και ούτω καθεξής. Είμαι ένθερμος υποστηρικτής της ιδέας ότι η έρευνα πρέπει να γίνεται στη διάρκεια της συγγραφής του βιβλίου και όχι από πριν. Δεν είμαι ιστορικός ώστε να χρειάζεται να γνωρίζω τα πάντα. Τείνω να ακολουθώ τη “μύτη” μου συχνά σε κατευθύνσεις που δεν είχα προβλέψει. Μερικές φορές ευχόμενοι να υπήρχαν περισσότερες μαρτυρίες από τις γυναίκες της ζωής του Πότσι (αν και τα ημερολόγια της κόρης του είναι καταπληκτικά). Αλλά όταν ασχολείσαι με το παρελθόν πολλά έχουν χαθεί, οπότε μπο-

● Η «Madame X» (1884) ή κατά κόσμον μαντάμ Βιρζινί Αμελί Γκοτρό, την οποία έχει φιλοτεχνήσει ο Τζον Σίνγκερ Σάρτζεντ.

● Ο κόμης Ρομπέρ ντε Μοντεσκιού-Φεζενσάκ απανθασίζεται σε πίνακα (1891-92) του αμερικανού ζωγράφου Τζέιμς Μακ Νιλ Γουίστερ (επάνω) και σε έναν άλλο (αριστερά) του Τζοβάνι Μπολντίνι (1897).

ρείς είτε να προσποιηθείς ότι αυτό δεν έχει συμβεί είτε να αναδείξεις αυτή την απελή συνέχεια. Αυτό το τελευταίο είναι εκείνο που προτίμησα να κάνω».

Τελικά, εκτός από το πορτρέτο του Πότσι προκύπτει και η γοητευτική ατμόσφαιρα μιας ολόκληρης εποχής, η οποία είχε τα (πολλά) ελαττώματά της. Πολιτική διαφθορά, βίαιη γλώσσα του Τύπου, ψευδείς ειδήσεις που επικρατούσαν έναντι της αλήθειας. Όπως έχει πει σε συνέντευξή του, η συγγραφή αυτού του βιβλίου ήταν ένας τρόπος να ξεχάσει για λίγο την παράλογη πραγματικότητα της Μεγάλης Βρετανίας και της απόσχισής της από την Ευρωπαϊκή Ένωση, κάτι που ο Μπαρνς, ένας κατεχούρην ευρωπαϊστής Βρετανός, δεν είδε ποτέ με καλό μάτι: «Όσο έγγραφα το βιβλίο μου ανακάλυπτα πράγματα για εκείνη την εποχή τα οποία μας είναι πολύ γνώριμα σήμερα. Υστερική πολιτική, απειλές για πραξικόπημα, βαθιά κοινωνική διαίρεση, ομοφοβία, ξενοφοβία. Πρέπει να συνεχίσω; Και στη μέση όλων αυτών, ένας λογικός, πολύ λογικός επιστήμονας, προοδευτικός, συμπαθητικός, αγαπόριλος, ένας “σύγχρονος” άνθρωπος του δικού μας καιρού. Να όμως που οι σύγχρονοι καιροί δεν είναι πολύ πιο υγιείς από τους παλιούς καιρούς, κάτι που αποδεικνύεται για άλλη μία φορά, και δεν νομίζω ότι αυτό συνιστά μια παρήγορη σκέψη».